

A konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének munkatársai 2014. november 5-7. között tudományos konferenciát szerveztek. A kötet az ott elhangzott előadások többségének írott változatát tartalmazza. A konferencia dátumának választása tudatos volt: a nagy nyugati egyházszakadás felszámolására összehívott XVI. egyetemes zsinatot 1414. november 5-én nyitotta meg Konstanzban XXIII. János pápa. A Debreceni Egyetem Történelmi Intézetében már évek óta folyik Luxemburgi Zsigmondnak és korának kutatása. Együttal csatlakozni kívánunk a német történetírás azon projektjéhez („Das Konziljubiläum 2014-2018. 600 Jahre Konstanzer Konzil”), amellyel a zsinatra emlékeznek. A kötet a magyar kutatás egyik hozzájárulása a "Konzilstadt Konstanz" programhoz.

„CAUSA UNIONIS, CAUSA FIDEI, CAUSA REFORMATIONIS IN CAPITE ET MEMBRIS”

„CAUSA UNIONIS, CAUSA FIDEI, CAUSA REFORMATIONIS IN CAPITE ET MEMBRIS”

TANULMÁNYOK A KONSTANZI ZSINAT
600. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

Tudomány és kommunikáció – a Debreceni Egyetem
tudománykommunikációs tevékenységének fejlesztése
TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0060

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

„CAUSA UNIONIS, CAUSA FIDEI, CAUSA REFORMATIONIS
IN CAPITE ET MEMBRIS”

TANULMÁNYOK A KONSTANZI ZSINAT 600. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

„CAUSA UNIONIS,
CAUSA FIDEI, CAUSA
REFORMATIONIS IN
CAPITE ET MEMBRIS”

TANULMÁNYOK A KONSTANZI ZSINAT
600. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

Szerkesztette: Bárány Attila
Pósán László

Tartalomjegyzék

Előszó 7

A konstanzi zsinat és Európa

Bárány Attila: <i>A Luxemburg-ház nyugati (angol, francia, burgundi) kapcsolatai 1378 és 1416 között</i>	10
Bubnó Hedvig: <i>Kaszília küldöttsége a konstanzi zsinaton</i>	36
Csukovits Enikő: <i>A konstanzi zsinat, mint könyvvásár és tudományos fórum</i>	52
Györkös Attila: <i>Francia egyházpolitikai törekvések a skizma idején és a konstanzi zsinaton</i>	60
Kiss Gergely: <i>Magyar követség a pisai zsinaton? XII. Gergely és Magyarország kapcsolata 1408-1409-ben</i>	70
Kondor Márta: <i>Magyar király a német trónon: Luxemburgi Zsigmond birodalmi kancelláriája és a királyi tanács (1410-1419)</i>	83
E. Kovács Péter: <i>Imperia az imperiumban</i>	101
Maléth Ágnes: <i>A schisma előidézői? Az avignoni pápaság megítélése a modern magyar történetírásban</i>	117
Orosz István: <i>Európa a konstanzi zsinat korában</i>	129
Pósán László: <i>A Német Lovagrend, a lengyel és a litván állam közötti konfliktus a konstanzi zsinaton</i>	144
Prajda Katalin: <i>A Magyar Királyság és a Firenzei Köztársaság diplomáciai kapcsolatai a Zsigmond-korban</i>	161

Egyház-és jogtörténet

Érszegi Géza: <i>„...az ország szabadságát a konstanzi egyetemes zsinaton esküvel megerősítették, ahogy az a róla kiadott bullában világosan olvasható”</i>	176
Fedeles Tamás: <i>A Camera Apostolica és a magyar egyházi javadalmak a konciliarizmus időszakában</i>	189
F. Romhányi Beatrix: <i>A konstanzi zsinat és a ferences obszervancia megjelenése Magyarországon</i>	210
Tusor Péter: <i>A konstanzi bulla „alkalmazása”. A magyar királyi főkegyúri jog a 15-16. században</i>	219

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

ISBN 978-963-89963-3-6

Felelős kiadó: a Printart-Press Kft. ügyvezetője

Grafikai-nyomdai előkészítés: Szabó Balázs

Nyomdai munkálatok: Printart-Press Kft.

Magyarország a konstanzi zsinat idején

Gulyás László Szabolcs: <i>Luxemburgi Zsigmond jobbágyköltözéssel kapcsolatos rendelkezései</i>	242
Gyöngyössy Márton: „ <i>Gazdag föld – szegény ország</i> ”: <i>magyarországi aranytermelés és aranypénzverés Luxemburgi Zsigmond korában</i>	255
Kordé Zoltán: <i>Hatalmi-politikai viszonyok Erdélyben a konstanzi zsinat korában</i>	269
Sebők Ferenc: <i>A konstanzi zsinat a modern magyar történetírás tükrében</i>	278
C. Tóth Norbert: <i>A király helyettesítése a konstanzi zsinat idején</i>	289

Bárók, főpapok, humanisták, címerek

Árvai Tünde: „ <i>Magnus comes de Hungaria</i> ” – <i>Garai Miklós nádor Nyugat-Európában</i>	316
Bozzay Réka: <i>Magyar diákok egyetemjárása a Luxemburgi Zsigmond korában</i>	328
Gyulai Éva: <i>A Magyar Királyság címere Anjou Renée heraldikai reprezentációjában</i>	341
Jékely Zsombor: <i>Címerkönyvek és címereslevelek: magyar nemesi címerek a konstanzi zsinat idején</i>	355
Kiss Farkas Gábor: <i>Konstanztól Budáig: Pier Paolo Vergerio és a magyar humanizmus</i>	371
Novák Ádám: <i>A sasember fiai. Egy főúri család és familiája Luxemburgi Zsigmond kíséretében</i>	385
Prezenszki Erzsébet: <i>Bajoni István, egy XV. századi humanista főpap életpályája</i>	401
Véber János: <i>Barius Miklós, egy humanista műveltségű főpap a 15. század közepén</i>	414

Hadtörténet, hadszervezet, haditechnika a konstanzi zsinat korában

Fodor Pál: <i>Az oszmán hadszervezet a 15. század első felében</i>	424
B. Szabó János: <i>A huszita hadviselés hatása és adaptációja Kelet-Közép-Európában</i>	432
Veszprémy László: <i>Zsigmond és a husziták küzdelmének első évei. A hadvezér és diplomata konfliktusa</i>	442

Előszó

„Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris”

A konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének munkatársai 2014. november 5-7. között tudományos konferenciát szerveztek. Jelen kötetünk az ott elhangzott előadások többségének írott változatát tartalmazza. A konferencia megrendezését lehetővé tevő pályázati források rendkívül szűkre szabott elszámolási határideje miatt azonban néhány előadás, mivel írott változata nem, vagy csak későn készült el, sajnos kimaradt a kötetből. Az e fölötti szomorúságot viszont ellensúlyozza talán az a tény, hogy ilyen nagyszámú tanulmányt magában foglaló kötet, alig pár héttel a konferenciát követően, még soha nem készült. Köszönjük minden előadónak és szerzőnek, hogy együttműködő partnerek voltak ehhez a rendkívül gyors munkához.

Annak, hogy Debrecenben egy ilyen konferencia szervezésébe fogtunk, több oka is volt. Egyrészt a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetében már évek óta folyik Luxemburgi Zsigmondnak és korának kutatása. 1997-ben nemzetközi konferenciát tartottunk „Sigismund Tagung 1387-1997” címmel, ahol képviseltette magát a német kutatás – Jörg K. Hoensch előadása a Zsigmond-kutatás újabb útjait határozta meg („Schwerpunkte der Sigismund-Forschung nach 1945”) – illetve a magyar középkorkutatók közül Engel Pál és Kubinyi András is. A közönség soraiban részt vett Bak János (Central European University), illetve az amerikai medievisták közül a magyar történelem iránt talán leginkább elkötelezett James Ross Sweeney (Penn State University) is. (A konferencia idegen nyelvű tanulmánykötete néhány évvel később, 2000-ben jelent meg Gunst Péter és Tilmann Schmidt szerkesztésében, *Das Zeitalter König Sigmunds in Ungarn und im Deutschen Reich* címmel (Debrecen, 2000.) Az akkori előadók közül többen – példának okáért Draskóczy István – a mostani, 2014. évi konferencián is szerepeltek. A konstanzi zsinat korának Európáját bemutató széles körképű plenáris nyitó előadást Orosz István akadémikus, professor emeritus, a Magyar Történelmi Társulat elnöke tartotta.

Másrészt a 600 éves évforduló alkalmából megrendezett tudományos konferenciával a Debreceni Egyetem egyúttal csatlakozni kívánt a német történetírás azon projektjéhez („Das Konziljubiläum 2014-2018. 600 Jahre Konstanzer Konzil”, <http://www.konstanzer-konzil.de>), amellyel a konstanzi zsinat évfordulójára emlékeznek. A Konzilstadt Konstanz program egészen 2018-ig tart, és ezzel a kötettel – illetve ennek majd egy idegen nyelven kiadandó változatával – a magyar kutatás legújabb eredményeit kívánjuk megismertetni Európában.

Bubnó Hedvig

Kasztília küldöttsége a konstanzi zsinaton

Az ötödik nemzet, a spanyoloké, csak a XIII. Benedekkel történt szembe fordulás után, 1417-től vett részt a konstanzi zsinaton.

Az pisai zsinat meghirdetése után, 1408. november 15. és 1409. március 26. között tartott perpignani zsinaton, melyet Pedro de Luna hívott össze, a hagyományosan XIII. Benedeket támogató hispániai küldöttség most is az ő pápasága mellett voksolt, igazságtalannak és hamisnak mondván ki minden olyan vádat, amely eretneknek vagy szkizmatikusnak bélyegezte a pápát. A pisai zsinat után előállt helyzetben, amikor három pápa is magának igényelte a főhatalmat az egyházban, a korabeli Európában mindenkinek az egyházszakadás felszámolása vált céljává. Zsigmond is ennek érdekében indítványozta találkozáját a Benedeket támogató országok uralkodóival, akikről azt várta, hogy jelenjenek meg a zsinaton, erre Benedeket is vegyék rá, vagy pedig mondjanak le az avignoni pápa obedienciájáról.¹ Az aragón uralkodó és XIII. Benedek, mielőtt Zsigmondnak végleges választ adtak volna,² ötven napot töltöttek Morellában (1414. július–augusztus), ahol a szkizma megszüntetésének különböző lehetőségeiről tanácskoztak, de mindössze abban tudtak megállapodni, hogy mind a pápa, mind az uralkodó elküldi követeit Konstanzba. Az a törekvésük ellenben, hogy Benedeket rávegyék a lemondásra, sikertelen maradt.³ 1415 szeptemberében Aragóniai Ferdinánd, Benedek és Zsigmond, valamint a zsinati követek⁴ találkozája ugyan létrejött Perpignanban, de a lemondatás újra csak kísérlet maradt. Benedek ekkor vonult vissza Peñíscolába. Arról ellenben döntöttek, hogy a három királyságba (Kasztília, Aragónia, Navarra) és a két Pireneusokon túli grófságba (Armagnac, Foix) kiküldött, összesen hatvan behívólevél értelmében három hónapon belül meg kell jelennie a küldötteknek Konstanzban.⁵

Ekkor Kasztíliát is Antequerai Ferdinánd kormányozta (Aragónia trónján I. Ferdinánd néven 1412-től uralkodott) unokaöccse, a gyermek II. János gyám-

¹ C. Tóth Norbert: Ellenpápa helyett pápa. Zsigmond magyar és német király a konstanzi zsinaton. Magyar Tudomány 5. (2013) 522–527. 525.

² A meghívást Ottobonus de Bellonis, Zsigmond követe vitte 1414 áprilisában. C. Tóth N.: Ellenpápa i. m. 525.

³ José Goñi Gaztambide: Los españoles en el concilio de Constanza. Notas biográficas. Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid–Barcelona 1966. 4.

⁴ A követség tagjaira l. Áldásy Antal: Zsigmond király és Spanyolország. Bp. 1928. 47.

⁵ The Council of Constance. The Unification of the Church. Translated by Louise Ropes Loomis. Ed. and annotated by John Hine Mundy and Kennerly M. Woody. New York–London 1961. 270.

jaként. Köztiszteltben álló, nagyformátumú uralkodónak számított, és főként diplomáciai képességeinek köszönhetően Navarra uralkodóját és Foix grófját is képes volt maga mellé állítani Benedek lemondatása ügyében. Navarra és a keleti Pireneusok két grófságának története – különösen az 1366-ban Franciaország és Kasztília között létrejött kölcsönös segítségen alapuló szerződés óta – gazdasági és dinasztikus szálon kapcsolódott egymáshoz.⁶ Igaz, Navarra a százéves háború adta lehetőségeket a francia kapcsolat lazítására igyekezett felhasználni, de tekintve, hogy a klérus képzése is francia egyetemekhez, főként Avignonhoz és Toulouse-hoz kötődött, Benedek támogatása mégis egyértelmű volt.⁷

XIII. Benedek befolyása egyébként is igen erős volt Hispániában. Nem csupán azért, mert ő volt a félsziget első pápája, hanem mert a klérus ezer szállal kötődött patronátusához. Aragóniai népszerűségét valenciai származásán túlmenően az is növelte, hogy egyik fő motorja volt a *caspei megállapodásnak*, ami lehetővé tette Antequerai Ferdinánd számára az aragóniai trónutódlást. Nem véletlen tehát, hogy oly sokáig kitartott Benedek mellett.⁸

1415. december 13-án megkötötték a narbonne-i szerződést, melynek értelmében a három királyság és a két grófság felmondta az engedelmeséget XIII. Benedeknek. Az összefogás szükséges volt ahhoz, hogy a végsőkig kitartó Kasztília is fokozatosan letegyen a Benedeknek szóló obedienciáról.⁹

A megállapodás után Kasztíliában is megindultak a zsinati előkészületek. Az ügyek intézését ugyanakkor az állandó hezitálás, a folytonos késlekedés jellemezte. 1416 januárjában II. János küldöttséget menesztett Benedekhez, hogy rávegye a lemondásra, illetve nemleges válasza esetére ediktumot bocsátott ki, melyben visszavonja az engedelmeséget. (január 15.)

A hírt a követek azonnal közölték Aragóniai Ferdinánddal, aki továbbította azt a császárnak, de az ediktum egyelőre megbukott az anyakirálynő, valamint néhány érsek és prelátus ellenállásán, sőt később, I. Ferdinánd halálával okafogyottá is vált. Végül 1416. június 19-én írta alá II. János azt a megállapodást, melynek értelmében teljes joggal felruházott küldöttséget meneszt Konstanzba, az uniós tárgyalásokra.¹⁰

⁶ A kérdés bővebb kifejtésére l. César Olivera Serrano: Los condes de Armagnac y la diplomacia castellana del siglo XV (1425–1474). España Medieval 16 (1993) 189–222. 189–192.

⁷ Manuel Tuñón de Lara – Julio Valdeón Baruque – Antonio Domínguez Ortiz: Historia de España. Madrid 1991. 181., 184.

⁸ Phillip H. Stump: The Council of Constance (1414–1418) and the End of the Schism. In: A Companion to the Great Western Schism (1378–1417). Ed. Joëlle Rollo-Koster and Thomas M. Izbicki. Brill. Leiden–Boston 2009. 395–442. 416.

⁹ Goñi Gaztambide, J.: Los españoles i. m. 146.

¹⁰ Goñi Gaztambide, J.: Los españoles i. m. 146.

Az utazás maga is igen lassan alakult. Előbb a küldöttség felállításának különböző verziói képezték a gátló tényezőt, majd mikor végre elindultak, akkor megálltak Peñíscolában, hogy ultimátumot intézzenek Benedekhez, még egyszer felszólítva őt a lemondásra. A várható nemleges válasz miatt pedig jelezték felé, hogy Konstanzba mentek, ahol csatlakozni fognak a zsinathoz, és részt vesznek az új pápa megválasztásában.¹¹ Egyúttal kérték a kardinálisokat is, hogy haladéktalanul induljanak Konstanzba, vagy legalább követeket küldjék oda. II. János minden jogi lehetőség bevetését is kilátásba helyezte a késlekedőknek, de a kardinálisokat a fenyegető szavak többnyire nem hatották meg.

Mi történt közben a zsinaton?

1416. február 4-én a zsinat egyik ülésén döntöttek arról, hogy követséget menesztjenek a három Benedek-párti nemzethez, hogy a zsinatra invitálják, illetve felszólítsák őket, hogy tegyenek eleget a narbonne-i egyezménynek.¹² A küldöttség várható érkezéséről a levelet Juan de Opicis (Opiz) vitte.¹³ Amikor röviddel ezután értesültek (Antequera) I. Ferdinánd (1412-1416) haláláról, újabb küldöttet menesztettek, Francisco de España-t, kondoleáló levéllel V. (Nagylelkű) Alfonz-nak (1416-1458) és újabb biztatással Kasztíliának, illetve Navarrának.¹⁴ V. Alfonz megnevezte a küldöttsége tagjait, majd július 10-én a felhatalmazást is átadta nekik, annak ellenére, hogy Peñíscolában a bíborosok megtagadták Alfonz utasítását a zsinati részvételre, sőt, több Benedek-párti bíboros is összegyűlt és tiltakozott Barcelonában.¹⁵

Alfonz, részvételi szándékának kinyilvánításán túlmenően június 16-án Kasztíliába is követet küldött, Felipe de Mallát, hogy előmozdítsa a kasztíliai küldöttség elindítását.

Előbb azonban a zsinati küldöttség érkezett meg 1416. április 20-án Valladolidba, az udvarba, ahol kilenc napon át nem is fogadták őket. Sőt, az első hivatalos audiencián is csak azt a választ kapták, hogy az uralkodó majd megtanácskozva a kérdést a cortezben, és minden konkrét petíciójukra csak a *mañana* volt a válasz. Majd miután az udvar részéről május 18-ig többször arra hivatkoztak, hogy még nem sikerült a kérdésben megállapodniuk, a követek

¹¹ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 148.

¹² Ekkorra már csak Kasztília és Navarra volt Benedek pártján. Vö. *Luis Suárez Fernández*: Castilla, el Cisma y la crisis conciliar (1378-1440). C. S. I. C. Madrid 1960. 85. és 85. 1. jegyz.

¹³ The Council of Constance i. m. 279. (Fillastre's Diary)

¹⁴ *Iacobus Cerretanus*: Liber Gestorum in Concilio Constanciensi, Vat. Lat. 4178, fl. In: *Heinrich Finke*: Acta Concilii Constanciensis, vol. II, Münster, 1896-1928. 292.

¹⁵ *Suárez Fernández L.*: Castilla i. m. 86. 2. jegyz.

pusztán azzal az ígérettel távozhattak, hogy az uralkodók levelet írnak Zsigmondnak a történetekre adandó magyarázattal. Ekkor tudott közbelépni az aragóniai diplomácia, egy olyan eszközzel, ami a zsinati követségnek nem állhatott rendelkezésére, nevezetesen a legjelentősebb udvari párt megnyerésével, amely V. Alfonzhoz kötődött. Felipe de Malla áldásos tevékenysége következtében júliusra kiűzték a kasztíliai udvarból Benedek embereit, akiknek – különösen is Benedek legátusának, Francés Climentnek – a működése és ereje nagymértékben járult hozzá az eddigi késlekedéshez.¹⁶

1416. július 14-én jutott el Konstanzba a király és Lancasteri Katalin anyakirályné levele a kasztíliai küldöttség menesztésének hírével.¹⁷ Mindez 10 nappal a narbonne-i szerződés lejárta után, és még mindig csupán ígéretként.¹⁸ Július 17-én végre Lancasteri Katalin is bejelentette elhatározását a követség elindítására,¹⁹ ám ezt további négy hónapos késlekedés követte, amíg október 24-én a küldöttség megkapta II. János király felhatalmazását.²⁰

Közben az aragóniai követség már szeptember 5-én Konstanzba érkezett, azzal a határozott királyi utasítással, hogy a kasztíliai követség megérkezése előtt ne vegyenek részt a zsinati tanácskozásokban. Október 15-én azonban, Alfonz tiltása ellenére csatlakoztak a zsinathoz, részben az ott ülésezők türelmetlensége miatt, részben pedig azért, mert a kasztíliai követség érkezésének semmi híre nem volt. Valójában privilegizált helyzetet akartak maguknak kivívni a voksolásban. Céljukat rögtön el is érték, annyi szavazatot szereztek a zsinati szekciókban, ahány püspökkel bírt az Aragón Korona. Az erre vonatkozó dekrétum ugyanezt a jogot biztosította Kasztíliának, Navarrának és Portugáliának is, a helyzetet viszont kritikussá tette, hogy egyedül Aragónia rendelkezett „tengerentúli” területekkel, ami megduplázta a püspökei számát, s így szavazatát.²¹ Ez a későbbiekben, amikor a kasztíliai küldöttség július 11-én végre csatlakozott a zsinathoz, komoly vitát váltott ki a két nemzet képviselői között.²²

Konstanzban már többen nagyon várták a kasztíliaiak érkezését. Az 1417. január 4-i kongregáción felolvasták a kasztíliaiak és a szintén XIII. Benedek

¹⁶ *Suárez Fernández L.*: Castilla i. m. 87.

¹⁷ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 146.

¹⁸ *Suárez Fernández L.*: Castilla i. m. 87. 5-6. jegyz.

¹⁹ *Suárez Fernández L.*: Castilla i. m. 86. 3. jegyz.

²⁰ A levél szövegét l. *Suárez Fernández L.*: Castilla i. m. 301. Appendix 92.

²¹ *Bernhard Fromme*: Die Spanische Nation und das Konstanzer Konzil. Münster 1896. 37-38., 48. Vö. *Suárez Fernández L.*: Castilla i. m. 89. jegyz.

²² The Council of Constance i. m. 382-383. (Fillastre's Diary); *Suárez Fernández L.*: Castilla i. m. 96.

pártján lévő skóciaiak levelét, melyben mindkét náció impozáns küldöttség érkezését jelezte.²³ 1417. február 16-án a kölni egyetem küldöttsége a következőt írta:

„Bár a kasztíliai királyi követek jó ideje úton vannak, egyik püspökük betegsége miatt még nem érkezettek meg. Nem fér kétség abhoz, hogy mellettünk állnak az unió kérdésében, még úgy is, hogy Pedro de Luna, ez a fortélyos kigyó, mérges sziszegésével megpróbálta ebben visszatartani mind a skótokat, mind a kasztíliaiakat.”²⁴

1417. március 30-án végül megérkezett a küldöttség Konstanzba. Tagjai az uralkodót képviselték, nem az egyházat. A hispán követségre vonatkozó adatok első összefoglalását Bernhard Fromme adta a 19. század végén.²⁵ Jelen tanulmány forrásbázisát a zsinati aktákon és a korabeli beszámolókon²⁶ túlmenően a Vatikáni Levéltárból előkerült kérelmek adják. Ezek publikálása Goñi Gaztambide és Luis Suárez Fernández kutatásainak köszönhető.²⁷

A tíztagú hivatalos küldöttség tagjai a következők voltak:

1. Diego de Anaya y Maldonado, Cuenca püspöke
2. Fernán Pérez de Ayala, Guipúzcoa tartományi kormányzója (*merino mayor, maiorinus*)
3. Juan Rodríguez de Villalón, Badajoz püspöke
4. Martín Fernández de Córdoba, a királyi apródok könnyűlovas egységének kapitánya (*alcaide de los donceles, praeses domicellorum*)
5. Fray Fernando de Illescas, ferences szerzetes, I. János király volt gyóntatója
6. Fernando Martínez de Avalos (Dávalos), segoviai prépost, kánonjogi doktor
7. Diego Fernández de Valladolid, palenciai prépost, kánonjogi doktor
8. Fray Luis de Valladolid, domonkos szerzetes, teológiatanár és a király gyóntatója

²³ Jacques Lenfant: Histoire du concile de Constance. Amsterdam, 1714. II, 435. Vö. Goñi Gaztambide, J.: Los españoles i. m. 148.; The Council of Constance i. m. 310. (Fillastre's Diary)

²⁴ Goñi Gaztambide, J.: Los españoles i. m. 148–149.

²⁵ Bernhard Fromme: Die Spanische Nation und das Konstanzer Konzil. Münster 1896.

²⁶ Guillaume Fillastre: Gesta Concilii Constantiensis, In: Heinrich Finke (Hrsg.): Acta Concilii Constantiensis. II. Münster 1896–1928.; Iacobus Cerretanus: Liber Gestorum in Concilio Constantiensis, Vat. Lat. 4178, fl. In: Finke H. i. m. II.; Ulrich von Richental: Chronick des Constanzer Concils, 1414, bis 1418, Herausgeben von Michael Richard Buck. Hildesheim 1962.

²⁷ José Goñi Gaztambide: Los españoles en el concilio de Constanza. Notas biográficas. Madrid-Barcelona 1966.; Luis Suárez Fernández: Castilla, el Cisma y la crisis conciliar (1378–1440). C. S. I. C. Madrid 1960.

9. Juan Fernández de Peñaflor, kánonjogász

10. Pedro Fernández de Laguardia, Grado (Oviedo, Asztúria) fődiakonusa, királyi írnok

A továbbiakban a küldöttek néhány személyes adatával kívánom bemutatni, hogy milyen tényezők határozták meg szerepeltetésüket a követségben, milyen előzetes szerepvállalásuk ismert a kasztíliai politikában, egyházi vagy világi közéletben, illetve a zsinati ügyek előkészületeiben, hogyan tükrözik személyiségüket a zsinati megnyilvánulásaik. Végül pedig azokra az általános jellemzőkre kívánok rávilágítani, amelyekkel a küldöttek kért és megszerzett kompenzációik birtokában igyekeztek a maguk és familiárisaik javára fordítani áldozatos, vagy sok esetben csak annak tartott tevékenységüket. Tekintettel arra, hogy a rendelkezésre álló adatok mennyisége és jelentősége roppant különböző, arra törekedtem, hogy minden szereplőről megjelenítsek valamennyi alapinformációt, ahol pedig bőséges volt az anyag, ott a fentebbi, illetve az alábbiakban megjelölt szempontoknak megfelelően válogattam.

Diego de Anaya y Maldonado, a zsinati megbízatás idején Cuenca püspöke volt. Lovagi családból származott, Salamancában végezte az egyetemet, majd I. János király megtette fia nevelőjévé, akik később III. Henrik és I. Ferdinánd néven kasztíliai, illetve aragóniai uralkodók lettek. Végrendeletében úgy nyilatkozik, hogy ezzel alapozta meg udvari karrierjét.²⁸ Igazi közszereplése is Salamancában kezdődött. 1392-től a város püspökeként, számos dokumentumban felbukkan a neve.²⁹ Kezdetől fogva részt vett az engedelmesség megtagadásáról folytatott tanácskozásokon. Az 1398-as Alcalá de Henares-i döntés értelmében megvonták Benedektől a pápai obedienciát, majd 1403. április 29-én Valladolidban ezt királyi döntéssel visszavonták, ami után Anayát mint salamancai püspököt, egy háromtagú küldöttség tagjaként hódolatra az avignoni pápához menesztették.³⁰ Talán nem véletlen, hogy 1408-ban, a perpignani zsinaton is ő volt az egyik a tizenkét püspök közül, akik újólag kiálltak Benedek mellett. 1407 szept. 13-án helyezték át Cuencába.

Amikor 1416. január 15-én a kiskorú II. János másodszor is aláírta az engedelmesség megvonásáról szóló okiratot, Anaya határozottan ellenezte a döntést. Úgy vélekedett, hogy ha az egész világ szembeszáll Benedekkel, a spanyolok ezt

²⁸ Francisco Ruiz de Vergara: Historia del colegio viejo de San Bartolomé, 2^a ed. de José de Roxas y Contreras, marqués de Alventos. I–III. Madrid 1770. III. 241. Vö. Goñi Gaztambide, J.: Los españoles i. m. 151.

²⁹ Birtokviták, tized és egyetemi fizetések, vizitációs és jurisdictiós ügyek főként a johannitákkal, építkezések, stb., vö. Goñi Gaztambide, J.: Los españoles i. m. 152.

³⁰ Goñi Gaztambide, J.: Los españoles i. m. 152–153

akkor sem tehetik meg. Továbbá azt az elvet vallotta, hogy „...*ha jót akarunk, nem tehetünk rosszat. Az engedelmisség megvonása Isten és vikáriusa elleni árulás, szentségtörés, szkizma, eretnokség, esküszegés, a pogányság vétke, hitetlenség és bálványimádás, és meddő mártírium.*”³¹ Ezek után II. János őt nevezte ki a konstanzi küldöttség főemberévé.³²

Konstanztban a küldöttség legkiemelkedőbb, ugyanakkor legkérlelhetetlenebb tagja volt. Személyiségét tükrözi az a satirikus jelenet, ami az ülésrend miatt a burgundi herceg követe és Martín Fernández de Córdoba, a követség egyik tagja, az apródok kapitánya között zajlott. A herceg embere követelte magának Córdoba helyét, aki csendesen, de kitartóan ragaszkodott sajátjához. Ekkor közbelépett Anaya püspök, és erővel eltolta onnan a burgundot, majd Córdobahoz fordulva azt mondta: „*Én mint klerikus, megtettem, amit tudtam, most Ön mint lovag, ha szükséges, tegye meg, amit én nem tehetek, Kasztília becsületéért.*”³³ A *minores causae*³⁴ egyik kérdésében, az aragónokkal folytatott szavazati jog vitájában is kérlelhetetlen volt. Henrik infáns követe, Vidal de Soto, is beszámol egy az aragón uralkodónak írt levelében Anaya rossz híreről a zsinaton.³⁵ Az aragóniaiak szemében mindenképpen a leggyűlöletesebb személy volt, mert semmilyen alkura nem hajlott. Ám ne feledjük, hogy mindennek hátterében az ő szavazatszerzési privilégiumuk állt, mellyel nagymértékben sértették a félsziget többi királyságának érdekeit!

Fernán Pérez de Ayala, Guipúzcoa kormányzója (*merino mayor*), a híres kancellár, Pero López de Ayala fia, és a neves krónikás, Fernán Pérez de Guzmán unokatestvére.³⁶ Egy konkrét eset kapcsán jól kimutatható a származás jelentősége, és az abból is következő diplomáciai karrier. A kormányzó apja, az idősebb Ayala, az Aljubarrotai csatában (1385) fogságba esett. Felesége, Leonor de Guzmán asszony frappánsan kiváltotta, de ehhez nem másnak, mint a kasztíliai és a francia uralkodónak a pénzbeli segítségét használta fel.³⁷ Ez egyúttal Fernán Pérez első szereplése is a krónikákban, mert az ügy kapcsán feljegyez-

³¹ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 154.; Suárez, 83–84.

³² „*Nuestro consejero*”-nak titulálva őt. *Suárez Fernández L.*: Castilla i. m. 301.

³³ *Ruiz de Vergara, F.*: Historia i. m. I. 32. Vö. *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 155.

³⁴ A zsinati ügyek általános tárgyalási rendjére I. *Maléth Ágnes*: Viták a konstanzi zsinaton. In: Műhelyszermináriumi dolgozatok I. Szerk.: Kovács Szilvia – Révész Éva. Sziged 2013. 57–70. Különösen is: 58., 67–69.

³⁵ Vidal de Soto 1417. szeptember 8 és 10-én kelt levele. In: *Finke, H.*: Acta IV, 324. sz. 98. Idézi: *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 156.

³⁶ Nevéhez kötődik az egyik legfontosabb korabeli forrás, II. János király krónikája: *Fernán Pérez de Guzmán*: Crónica de Juan II. In: Biblioteca de Autores Españoles 68. Madrid 1877. (A továbbiakban: Crónica de Juan II)

³⁷ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 161.

ték, hogy a váltságdíj egy részének megérkezéséig anyja átmenetileg őt hagyta túszként apja helyett a fogságban.

A Guipúzcoa kormányzója és főbírája címmel, mely nevétől a továbbiakban szinte elválaszthatatlanná vált, 1394. december 22-én szerepel először Vizcaya történetében.³⁸ 1405 őszén tagja volt annak a küldöttségnek, amely a francia udvarban kívánta volna személyes találkozás keretében rávenni mindkét pápát a lemondásra. Jelen volt Sevillában az Antequera erődjének bevétele utáni ünnepélyes győzelmi bevonuláson (1410).³⁹ A következő években is számos esetben teljesített diplomáciai szolgálatot, több levél ismert főként a navarrai uralkodó és Fernán Pérez de Ayala közötti különböző megbízatásokra. II. János az 1416. október 24-i meghatalmazó levelében „*tanácsadójának*” nevezi Guipúzcoa kormányzóját.⁴⁰

Juan Rodríguez de Villalón, Badajoz püspöke. Korábban az oviedoi katedrális főpapja, II. János főkáplánja, burgosi kanonok, akit 1415 decemberében nevezett ki XIII. Benedek Badajoz püspökévé, Lancasteri Katalin kérésére.

Martín Fernández de Córdoba, a királyi apródok⁴¹ könnyűlovas egységének kapitánya (*alcalde de los donceles*). Córdoba nemesi családból származott, harmadikként nyerte el ezt a címet, ami a 14. századtól ismert Kasztília történetében. Részt vett Antequera bevételeiben. A harcok kezdetekor meglehetősen ellentmondásos volt a kapitány viselkedése. Megtagadta az egyik katonai akció teljesítését, amit Ferdinánd várt volna tőle. Ugyanakkor több győzelmet is felmutatott, ami Gaztambide szerint többé-kevésbé alátámasztja azt a „*nemes és bátor*” megnevezést, amit a konstanzi zsinat követségéhez kapott meghatalmazásban II. János tulajdonított neki.⁴² Jelentőségéhez semmiképpen nem fér kétség. Fernán Pérez de Guzmán krónikájában mindössze két küldöttet jelöl meg név szerint: Anayát, akkor már Sevilla érsekeként, és Martín Fernández de Córdoba. A többiekéről csak általánosságban említi, hogy „*néhány doktor és teológiatanár*”.⁴³ Zsinati szerepléséről annyit tudunk, hogy preferencia-vitába keveredett Burgundia hercegének követével,⁴⁴ hogy az aragónokkal folyó vitában a kiegyezés híve volt, és hogy őrszolgálatot látott el a konklávéban.⁴⁵

³⁸ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 162.

³⁹ A győzelemnek köszönhetően, és a Caspei megállapodás értelmében nyerte el 1412-ben Ferdinánd infáns az aragón királyi trónt.

⁴⁰ *Suárez Fernández L.*: Castilla i. m. 301. Appendix 92.

⁴¹ A királyi apródok alatt az udvarban nevelkedett és folytonos szolgálatot ellátó, lovagi címet még el nem nyert ifjak csoportja értendő.

⁴² *Suárez Fernández L.*: Castilla i. m. 301. Appendix 92. Vö: *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 178.

⁴³ Crónica de Juan II, 362.

⁴⁴ Vö. Jelen tanulmány 33. j.

⁴⁵ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 179.

Fray Fernando de Illescas, O.F.M. Mintegy negyven éven keresztül Kasztília egyik legbefolyásosabb embere volt. I. János (1379-1390) megtette gyóntatójává,⁴⁶ és már 1380-ban megbízta azzal a feladattal, hogy gyűjtsön információkat a szkizmával kapcsolatban. Ez ügyben három útja is ismeretes: járt Avignonban, Rómában és Nápolyban.⁴⁷ 1389-ben a portugál királlyal kötött sikeresen békét, majd tagja volt – Pero López de Ayalával és Pedro Frías osmai püspökkel együtt – a Lancaster grófja és I. János közötti tárgyalásokra alakult küldöttségnek, Bayonne-ban és Fuenterrabiában.⁴⁸ 1396-97-ben másokkal, köztük Ayalával, több tárgyaláson is részt vett a francia udvarban és Avignonban.⁴⁹ 1408 és 1415 között feltehetőleg valamilyen hivatalt vitt Benedeknek udvarában, amelyért járandóságot kapott.⁵⁰ Az 1414-ben Morellában folytatott tárgyalásokon is részt vett I. Ferdinánd tanácsadójaként, majd tagja lett az 1416-os, Benedek lemondására menesztett királyi követségnek.⁵¹

Fernando Martínez de Álalos (vagy Dávalos), segoviai prépost, kánonjogász. 1409-től pápai auditor lett, és 1414-től Benedek udvarában is tartózkodott.⁵² Amikor 1406. február 10-én Valenciában kihirdették az obediencia megvonásának ediktumát, ő elhagyta a pápai udvart, és Kasztíliába menekült, ahol II. János rögtön kinevezte a konstanzi küldöttség tagjává.⁵³ Amikor pedig a kasztíliaiak és navarraiak „menekültek el” a zsinatról, ő volt az első, aki visszatért Konstanzba.⁵⁴ 1417 decemberében V. Márton pápai referendáriussá nevezte ki, majd 1418-ban ugyancsak az ő jóvoltából a lugói püspöki széket kapta meg. 1419-ben a pápa Lengyelországba küldte, hogy előmozdítsa a lengyel király és a litván herceg, valamint a Német Lovagrend között kötendő béke ügyét.⁵⁵ Sok éves pápai szolgálat után 1434-ben indult vissza Kasztíliába, de útban hazafelé, Tarragonában meghalt.

Diego Fernández de Valladolid, palenciai prépost, kánonjogi doktor. A zsinatot megelőző szereplésére semmilyen biztos adattal nem rendelkezünk, a zsinat utánira kérelmei adnak némi eligazítást.

⁴⁶ Amikor I. János az aljubarrotai ütközet előtt végrendelkezett, a hét hitelesítő közül az egyik „*fray Fernando, nuestro confesor mayor*” volt. *Pero López de Ayala: Crónica de Juan I.* In: Biblioteca de Autores Españoles, 68. Madrid 1877. 188. (A továbbiakban: Crónica de Juan I)

⁴⁷ *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 181.

⁴⁸ Crónica de Juan I. 125., 123.

⁴⁹ *Suárez Fernández L.:* Castilla i. m. 200. Appendix 39.

⁵⁰ *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 183 és 185.

⁵¹ *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 183.

⁵² *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 185–186.

⁵³ *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 186.

⁵⁴ *Fillastre G.:* Gesta Concilii Constantiensis In: *Finke, H.:* Acta II, 142–143.

⁵⁵ *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 187. (*De summis celorum* bulla, 1419. február 6.)

Fray Luis de Valladolid, O. P. Teológiai licenciátust szerzett a párizsi egyetemen, ahol egy évig Petrus Lombardus *Sententiáit* magyarázta. Amikor visszatért Kasztíliába, II. János bizalmasa lett, és 1415-ben részt vett a perpignani tanácskozáson. Az obediencia megvonását deklaráló királyi ediktumban mint „*a prédikátorok provinciális és gyóntatóm*” szerepel.⁵⁶

Az ő nevéhez fűződik a valladolidi egyetem teológiai fakultásának felállítása, melynek első dékánja is lett.⁵⁷

Juan Fernández de Peñaflo, kánonjogi doktor. Zsinati működéséről kevés adat áll rendelkezésre, de azt tudjuk, hogy a spanyol nemzet belső vitáiban általában a megbékélés híve volt. Jogászi habitusáról tanúskodik egyik konkrét fellépése 1417. július 9-éről. Amikor ezen a napon a zsinat 1415. november 9-ig visszamenőleg semmisnek nyilvánította XIII. Benedeknek a kasztíliai zsinati küldöttekre kirótt minden addigi büntető szentenciáját, akkor ő a király nevében kérte ennek a zsinati deklarációnak okiratba foglalását.⁵⁸

Pedro Fernández de Laguardia, fődiakonus, királyi secretarius. Az első biztos adatok 1403-ból származnak vele kapcsolatban,⁵⁹ amikor előbb Angliában járt a két ország közötti kereskedelmi kapcsolatok felélesztése ügyében, majd pedig XIII. Benedek udvarában tárgyalt a toledói érsekség pénzügyeiről és más egyházi kérdésekről.⁶⁰ 1415-ben, már mint burgosi kanonok, részt vett a perpignani és narbonne-i tárgyalásokban, és jelen volt Benedek első lemondási kísérleténél.⁶¹ Mint királyi írnok, ő fogalmazta meg és adta át a kasztíliai udvarban várakozó zsinati követeknek a fentebb már említett leveleket csakúgy, mint a Konstanzba induló küldöttséget meghatalmazó és a pápa lemondására felszólító királyi, illetve követi leveleket.⁶²

A hivatalos küldöttségen kívül természetesen mások is jártak a zsinaton, akik a legkülönbözőbb körökből kerültek ki, ám ez a kérdés újabb kutatást igényelne, így közülük csak utalás jelleggel említek néhányat. Első helyen azt a

⁵⁶ (1416. január 15.) „*el provincial de los predicadores, mi confesor*” *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 191.

⁵⁷ *José Goñi Gaztambide:* Recompensas de Martin V a sus electores españoles. Hispania sacra 11. (1958) 273. Vö. Jelen tanulmány 82. j.

⁵⁸ *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 195.

⁵⁹ 1379-ben járt egy bizonyos Pedro Ferrández kasztíliai részről IV. Péter (1336-1387) barcelonai udvarában azzal, hogy Aragónia maradjon semleges a szkizma ügyében, amíg a két királyság közös álláspontra nem helyezkedik. Ám sem ő, sem a salamancai egyetem lajstromában felbukkanó három azonos nevű klerikus nem azonosítható adatok hiányában Pedro Fernández de Laguardiával. Vö. *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 196–197.

⁶⁰ *Suárez Fernández L.:* Castilla i. m. 243–247. Appendix 57.

⁶¹ *R. P. Luciano Serrano:* Los conversos D. Pablo de Santa María y D. Alfonso de Cartagena, obispos de Burgos, gobernantes, diplomáticos y escritores. Madrid 1942. 65.

⁶² *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 197–198.

kisebb küldöttséget, amelyet Henrik infáns, V. Alfonz testvére mint a Santiago rend nagymestere menesztett Konstanza.⁶³ Az ő négytagú küldöttségén kívül felbukkantak a zsinaton salamancai teológusok⁶⁴ mágnások, püspökök is. Bár Richental Krónikája szerint érsek és püspök nem sok vett részt a zsinaton, néhányukat mégis név szerint említi.⁶⁵ Ott voltak a szerzetesrendek képviselői is, így például Pedro de Villacreces és Lope Salinas ferences szerzetesek, akik főleg saját rendjük reformjában voltak érdekelve, és kevésbé a zsinat ügyében.⁶⁶ Végül pedig a lovagrendiek, többek között Pedro González, az Alcantara rend képviselője.⁶⁷

A követek zsinat utáni tevékenysége, mely főként kompenzációik függvényében értelmezhető, szintén érdekes adalékokkal szolgálhat. Engedményeket, kiváltságokat bőségesen kértek és kaptak. A lelkiiségre vonatkozó különböző indulgenciákon túl, amelyeket a maguk, közvetlen és távolabbi családtagjaik, illetve familiárisaik vagy rendtársaik számára kértek, gyakoriak voltak a szabad végrendekezésre, adóbeszedésre, stallumokra, és nem utolsósorban templom-, kolostor-, kórházalapításra, különböző típusú építkezésekre, vagy tanulmányok végzésére fordítandó adományozások.

Martín Fernández de Córdoba 57 családtagja és barátja számára kért különböző mértékű bűnbocsánati engedményeket. Fray Luis de Valladolid a valladolidi Szent Pál domonkos rendház valamennyi akkori és jövőbeni lakója számára teljes bűnbocsánatot haláluk órájára. Diego de Anaya 10.000 arany forint erejéig szabad végrendekezést kért familiárisai, szolgálói és lekötelezettjei számára, illetve kegyes cselekedetekre. Martín Fernández de Córdoba a guadalajarai és a madridi fődiakonátusság királyi harmadadóját (*tercio*) tudta megszerezni.⁶⁸ Diego Fernández de Valladolid kanonoki javadalmakat kapott Toledóban és Valladolidban.⁶⁹ De említést érdemel két roppant személyes kérelem is. Diego de Anaya egy bizonyos Juan Gómez salamancai kanonok számára

⁶³ Tagjai voltak: Vidal de Soto, Caracavai perjel, Fray Juan de Santiago, Kasztília ferences provinciálisa, García de Vergara, Murrés és Benazura házfőnöke, valamint Juan Alfonso kánonjogász baccalaureus. *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 199.

⁶⁴ Név szerint ismert Lope de San Ramón, ferences teológiai professzor. *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 150.

⁶⁵ Jánost, Badajoz püspökét, Alanót, Compostela érsekét, Pedro de Frías kardinálist, előbbi 8 fős, utóbbi 52 fős (lovás) kísérettel érkezett. *Richental, U.:* Chronik i. m. 157. Vö. *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 149.

⁶⁶ *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 150.

⁶⁷ *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 150.

⁶⁸ A tercio az egyházi tizednek két kilenced része volt, ezt az adót az egyház fizette Kasztíliában a Koronának.

⁶⁹ *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 190.

felhatalmazást kért a már meglévő beneficiumai megtartására és adás-vételére, ezek mellé újabbak adományozására, valamint kiváltságot arra, hogy a jövőben kérelmei intézése közepette ne kelljen többé illegitim származására utalnia. Juan Gómez kanonok Diego de Anaya püspök fia volt.⁷⁰ Diego de Anaya püspökhöz hasonlóan Juan Fernández de Peñaflores esetében is találkozunk egy olyan kérvénnyel, melyben az ő családnevét viselő személy számára kérte az illegitimitás alóli felmentést. A kapcsolat természete nem ismert, ám a másik esethez hasonlóan itt is feltételezhető a természetes gyermek esete, még úgy is, hogy Peñafloresnak törvényes házasságából több gyermeke is származott.⁷¹

Juan Rodríguez de Villalón több családtagja vagy lekötelezettje kapott tanulmányi lehetőséget a salamancai vagy bolognai egyetemen, a megüresedő kanonoki helyeket pedig familiárisaival töltötte be.⁷² Pedro Fernández de Laguardia – úgy tűnik – az egyik legtelhetlenebb kérvényező volt. V. Márton a toledói katedrális madridi fődiakonusi tisztét adományozta neki, miközben már rendelkezett egy stallummal Ávilában és Oviedóban is. Tekintve, hogy pápai és királyi szolgálatban is állt, vég nélkül halmozta a különböző javadalmakból származó előnyöket.⁷³

Az egyetemekkel kapcsolatos, illetve a különböző építkezésekre vonatkozó dotációkat, mint a bontakozó reneszánsz magatartás első jeleit az alábbiakban szintén igyekszem néhány kiemelt példával hangsúlyozni.

A leggrandiózusabbnak Diego de Anaya püspök tevékenysége tűnik. Ő már 1401-ben építkezésekre és alapításokba kezdett Salamancában (Catedral la Vieja, Szent Bertalan Collegium), és bár Cuencába történt áthelyezése lassította ezek folytatását, az eredmény nem maradt el, 1414-ben Benedek bullájával megerősítette alapítását.⁷⁴ A püspök később sem feledkezett meg kedves városáról és a collegiumról: Konstanzból még Bolognába ment, ahol meglátogatta a Szent Kelemen Collegiumot, amit Gil Álvarez de Albornoz kardinális 1364-ben spanyol diákok számára alapított, és annak statútumait vezette be a maga alapította Szent Bertalan Collegiumban. De gondja volt másokra is, így például kérelmezte, hogy a salamancai egyetem teológia tanszékén ugyanannyi fizetést kapjanak, mint a kánon- és civiljogi tanszékeken. 1418-tól Sevilla érseke lett, de végrendeletében (1437) 380 kötetes gazdag könyvtárát ugyancsak a salamancai Szent Bertalan Collegiumra hagyta.

⁷⁰ *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 157.

⁷¹ *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 195.

⁷² *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 172.

⁷³ *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 198-199.

⁷⁴ *Ruiz de Vergara, F.:* Historia i. m. I. 56. Vö. *Goñi Gaztambide, J.:* Los españoles i. m. 122.

Fernán Pérez de Ayalanál is tetten érhető a kiváltságok igénylése saját alapítási intézmények javára. A burgosi Espino monostor (Tövises Mária) részben az ő adományainak köszönhetően létesült 1410-ben. V. Mártontól az apátsági rangot is megszerezte,⁷⁵ továbbá az elhunyt szerzeteseknek teljes bűnbocsánatot haláluk órájára, valamint – bár bizonyos megkötésekkel – ugyanezt a monostorba látogató zarándokok számára.⁷⁶ Ugyancsak komoly kiváltságokat szerzett az Alavai San Juan de Quejana monostor domonkos nővérei számára, ahol a családi panteon is volt, és ahol Szűz Mária néhány hajszálát őrizték ereklyeként, és a korban megsokszorozódott csodákat egyenesen a pápai donációnak tulajdonították.⁷⁷ Igen gyakori az adományozásokban a patrióta vonás, igaz, nem függetlenül a családi birtokok elhelyezkedésétől. 1419-ben Pérez de Ayala „Isten szolgálatára és a szegények reményességére” kórházat alapított a várostól kapott telken Vitoriaiban, ahol a családnak egyébként jelentős háza is állt. A lelki szolgálatot a ferencesekre bízta, a kórházat pedig ellátta a fenntartáshoz szükséges járadékokkal. Ugyancsak a fenntartás megkönnyítése érdekében kért bűnbocsánatot az odalátogatók és alamizsnát osztók számára.⁷⁸ Még egy kórházat alapított a navarrai határon lévő saját birtokán, Miranda közelében, ahol grandiózus palotájában töltötte maga is az utolsó éveit.⁷⁹ Juan Rodriguez de Villalón – akit röviddel Hispániába való visszatérése előtt léptettek elő León püspökévé –, adományai között említést érdemel a leóni katedrális több üvegablakának, illetve egy szép kiállítású miscskönyvnek az elkészíttetése, amiért halála után is jó emlékezetében tartotta meg a város. Ő sem feledkezett meg szülőhelyéről, Villalónról, amelynek Szent Mihály tiszteletére szentelt parókiális templomát kanonoki közösséggé alakította, természetesen a megfelelő épület átalakításokkal és az intézményi dotációkkal egyetemben.⁸⁰

Általános jellemzőként elmondható, hogy minden követ minden kérését teljesítette a pápa. Talán az egyetlen kivétel, amire a pápa nem automatikusan adta az engedélyét, Fray Luis de Valladolid kérvénye volt, az is csak azért, mert az ügy rendi kompetenciát érintett. Luis de Valladolid a beadvány értelmében az Ibériai félszigetet három domonkos rendtartományba kívánta szervezni.⁸¹

⁷⁵ 1535-ig nem használták a monostor perjelei az apáti rangot. *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 134.

⁷⁶ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 165.

⁷⁷ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 168.

⁷⁸ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 168–169.

⁷⁹ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 169.

⁸⁰ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 172.

⁸¹ 1417. december 10. Kérelmezte továbbá, hogy a calaruegai női rendházat férfiak számára átalakíthassa. *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 227–228. Appendix 7.

A tartományi beosztás átszervezésének hátterében Fray Luis de Valladolid személyes egyetemi ambíciója, valamint a salamancai San Esteban és a valladolidi San Pablo domonkos rendházak rivalizálása állt. 1417. december 23-án V. Mártontól – névlegesen a kasztíliai küldöttség – kérvényezte Valladolidban a teológiai fakultás felállítását. Azért csak névlegesen, mert a küldöttség salamancai érdekeltségű tagjai ezt – inkorrekt eljárásnak minősítve – megakadályozták. A tagokból szerveződő „valladolidi” csoportosulásnak sikerült egy új kérvénnyel elérnie, hogy a pápa 1418. február 6-án kiadja *Fructuosa* kezdetű bulláját az egyetemi kar létrehozásáról, és egyben élére kinevezte dékánnak Fray Luist.⁸² Egy új kar felállítása Kasztíliában, Salamanca közelében, melynek egyetemén főleg koldulórendiek, de mindenekelőtt a San Esteban kolostor domonkosrendi szerzetesei oktatták a teológiát, nem volt egyszerű. Más taktikát kellett választani, ha tanítványokat akartak szerezni. Ehhez kellett a tartományi átszervezés. A három megszervezésre váró tartomány közül Portugália egyébként is az önállósulás útját járta. Santiago de Galícia tartományához rendelte Fray Luis Salamancát, kiejtve így a harmadik tartományból, Kasztíliából a San Esteban rivális tagjait, biztosítva ugyanakkor Valladolid számára egész Kasztília potenciális hallgatóit.⁸³

A zsinat mérlege a kasztíliaiak szemszögéből:

A spanyolok számára a zsinati részvétel valójában, egyfajta megmártózást jelentett egy számukra ismeretlen, és őket elbűvölő világban. Többen nem akartak visszatérni hazájukba, inkább próbáltak hivatalt vállalni a római Kúriában. Legjellemzőbb példa erre Fernando Martínez de Ávalos, segoviai prépost esete, de Pedro Fernández is a pápai Kamara klerikusa lett 1417 decemberében,⁸⁴ Diego Fernández de Valladolid pedig pápai káplán és protonotárius.⁸⁵ Ez időtől kezdve megnőtt a spanyolok jelenléte a pápai udvarban, ami a század folyamán tovább erősödött, Juan de Torquemada,⁸⁶ Juan Carvajal, vagy mások jelenlétével. A zsinati szereplés további hozadéka lett az a kulturális váltás, ami először főként a prédikációs irodalomban mutatkozott, majd a teológiában a konciliarista tanok begyűrűzésével jutott kifejeződésre. Megjegyzendő, hogy

⁸² Beltrán de Heredia, Vicente: *Bulario de la Universidad de Salamanca (1215–1549)* I. Salamanca 238.

⁸³ Beltrán de Heredia, 239.

⁸⁴ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 198.

⁸⁵ *Goñi Gaztambide, J.*: Los españoles i. m. 190. (1418. április 28.)

⁸⁶ Juan de Torquemada először Luis de Valladolidot kísérte el Konstanzba, majd párizsi teológiai tanulmányai befejeztével, a bázeli-ferrara-firenzei zsinaton a pápai főséget védelmezte a konciliarista állásponttal szemben.

e téren már a zsinati előzményeknek is volt hozadéka. Ilyen volt például XIII. Benedek bullája, mely a salamancai egyetem teológiai fakultásának felállítására adott biztosítékot akkor, amikor ő a párizsi egyetem teológiai karának támogatásával már nem számolhatott.⁸⁷ De az irodalomban is találunk példát a követjárások hatására felbukkanó humanizmus első jeleire. Marqués de Santillana (Íñigo López de Mendoza), Alfonso de Cartagena, Fernán Pérez de Guzmán és mások neve fémjelzi ezt az időszakot.

A konstanzi zsinat talán legavatottabb spanyol szakértője, Goñi Gaztambide szerint nem kérdés, hogy a zsinat összes résztvevője és az uralkodók is az egyház egységének megőrzéséért és az egyházszakadás felszámolásáért fáradoztak. Ugyanakkor a dokumentumokból az is világosan kitűnik, hogy senki sem dolgozott érdek nélkül. Mindenki kompenzációt kért. Az uralkodók azért, mert úgy vélték, ez egyházi ügy, és az árát a klérusnak kell megfizetnie.⁸⁸ A világiak legalább az ellátásuk ellentételezését követelték, az egyháziak pedig, köztük a koldulórendiek, ellátást, előjogokat és juttatásokat kértek. Az itt felsorolt példák értelemeszerűen a követeknek juttatott javadalmakra és engedményekre tudtak rávilágítani. Ezekből is kitűnik a sokszor határtalan kapzsiság, ami egyértelművé teszi, hogy ezek a személyek nem voltak alkalmasak egy átfogó egyházi reform véghezvitelére. Azt ugyanis magukon kellett volna kezdeniük, ám erre egyikük sem gondolt.

Összefoglalva elmondható, hogy a spanyolok a zsinati események folytán kulcspozícióba kerültek. Az addigi négy nemzet mellett ötödikként felsorakozva, szavazatukkal döntésre vihették a zsinat ügyét. Ez tette lehetővé állandó taktikázásukat a zsinat és az ötödik nemzet viszonylatában csakúgy, mint saját, soha nem egységes nemzetükön belül. A spanyolok tanácskozásán a kasztíliaiak 1417. június 25-én vettek részt először. Ugyanekkor vitték sikerre a pápai kardinálisok választási elképzelését, melyben a kasztíliaiaknak kulcsszerep jutott.⁸⁹ A szavazás kimenetelét nagyban befolyásolta, hogy az aragóniai küldöttség elnöke, Juan Ramón Folch, Cardona grófja átállt a kasztíliaiak oldalára. 30.000 dukátot kapott cserébe a kardinálisoktól,⁹⁰ akiknek egyáltalán nem volt mindegy, hogy mennyire erős a közös véleményt képviselő kasztíliai és navarrai

⁸⁷ Philip Daileader: Local experiences of the Great Western Schism. In: A Companion to the Great Western Schism i. m. 118. Vö. Catálogo de Manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Salamanca I. Manuscritos 1.1679bis. Ediciones Universidad Salamanca. Salamanca 1997. Ms 210. 169.

⁸⁸ „...le suplicaba que le mandase hacer emienda de las grandes costas que había hecho en la prosecución de la unión de la Iglesia, como estas tales cosas se debiesen pagar de las rentas eclesiásticas” Crónica de Juan II, i. m. 403.

⁸⁹ Suárez Fernández L.: Castilla i. m. 91.

⁹⁰ Suárez Fernández L.: Castilla i. m. 86. 2. jegyz. és 95.

párt az ötödik nemzetben belül. Suárez Fernández értékelését kölcsönvéve: „Kifinomult diplomáciájuk Cardona grófjának megnyerésével biztosította a spanyol nemzet egységes szavazatát, és vele a zsinati többséget a monarchikus egyházkormányzat győzelméhez.”⁹¹

Ezen az ülésen sikerült az aragónok 1416 októberében elfogadott választási privilégiumát is megvétózni. A kardinálisok az előbbi, nekik kedvező szavazás után nem tudtak a kasztíliaiaknak nemet mondani. Zsigmond ellenben feldühödött, és Cardona grófját hálátlansággal vádolta, a kasztíliaiakat hamishitűnek nevezte.⁹² A kasztíliaiak, fontosságuk tudatában, olykor érthetetlen, nevetséges vitákat generáltak, melyekkel többnyire felfordulást okoztak. Zsigmondnak is elege lett belőlük. Amikor a szavazás utáni napra az összes nemzetet tanácskozásra hívta az itáliaiak tanácshelyére, a spanyolok már pusztán jelenlétükkel újabb kirohanásra készítették. Mikor ugyanis beléptek a terembe, Zsigmond közölte, hogy nem hívta őket, távozzanak. Majd hangosan azt kiáltotta: „*Ha ti nem mentek, megyek én. Menjete a saját nemzetetekhez, majd ott szólok hozzátok!*”⁹³ A kasztíliaiak 1417. szeptember 10-én kivonultak Konstanzból.

⁹¹ Suárez Fernández L.: Castilla i. m. 95. (1417. július 28-i dekrétum)

⁹² Suárez Fernández L.: Castilla i. m. 95.

⁹³ Suárez Fernández L.: Castilla i. m. 96.